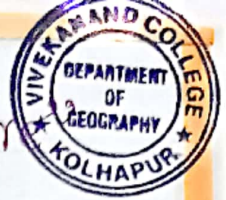

Education for Knowledge, Science and Culture

— Shikshanmaharshi Dr. Bapuji Salunkhe.

Vivekanand college, Kolhapur. (Autonomous)

• Department of Geography •
is Celebrating

GEOFEST WEEK-2021

• Essay writing •

Impact of Covid-19 on Environment

Name - Gayatri Anil Tawade.

std - S.Y.B.A

Roll No - 5255

J. Patil

Head
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY
VIVEKANAND COLLEGE,
KOLHAPUR

कोरोनाचे पर्यावरणावर झालेले परिणाम

“जका-जका इतकी
घाई करू
कोरोनाला तुमच्या
जवळ आणू
मार्क आणि मास्कची
आहे परिक्षा
घरीच सुरक्षित राहा
पवढीच अपेक्षा.”

आपण अस म्हणत जवळ-जवळ वर्ष 2020 घालवले आहे. कारण कोरोनाचे सर्वत्र अहंकार केला होता. कोरोना-व्हायरस प्रथम 1960 च्या दशकात सापडले. सर्वात आधी सापडलेल्यांमध्ये कोंबड्यांमध्ये एक संसर्गजन्य ब्रॉन्काय्-टीस विषाणू आणि सामान्य सर्दी असलेल्या दोन रुग्णांमध्ये (नंतर ह्यूमन कोरोनाव्हायरस 229E आणि ह्यूमन कोरोना-व्हायरस ओसी असे नाव देण्यात आले) होते. 2003 मध्ये सार्स-सी ओव्ही, एच सी ओव्ही आणि 2009 मध्ये एस-ए-आर-कोव्ही-2 या कुटुंबातील अन्य सदस्यांची ओळख पटली आहे. यामध्ये गॅमीर व्हसनामागीचे संक्रमण होते.

2020 मध्ये आपल्या महाराष्ट्रात कोरोना विषाणूचा उद्रेक झाला. महाराष्ट्रातील जनजीवनावर त्याचप्रमाणे सजीव-निर्जिव गोष्टीवर यांचे फार मोठे परिणाम झाले. राब्यात लागू झालेल्या नियम व अटी यांचे पालन करणे सुक्तीचे होतेच त्याचप्रमाणे घरी राहून सुरक्षित स्वतःला ठेवणे महत्त्वाचे होते. 9 जुन 2020 पर्यंत 9,90, 688 जणांना याची लागण झाली असून त्यापैकी 8,927 जणांचा मृत्यू झाला आणि 16,089 लोक बरे झालेले आपल्याला दिसून येतात पण सर्वत्र हालचाल झाली व जनजीवन विस्कळीत झाली अशा अनेक गोष्टीवर कोरोनाचे आपल्याला चांगले-वाईट परिणाम दिसून आले.

प्रत्येक जाण्याला दोन बाजू असतात. त्याचप्रमाणे माझ्या दृष्टीने या कोरोना विषाणूने त्याच दोन्ही बाजू आपणस दाखविल्या आहेत. एका बाजूने तो जरी आपणास शाप ठरत असताना, त्याची दुसरी बाजूही आपण लक्षात घेणे गरजेचे आहे. मी या दोन्ही बाजूचा विचार करूनच हा निबंध लिहित आहे. मागील काही महिन्यांपासून मी जेव्हा या मयानुक कोरोना विषाणूवर विचार करित आहे तेव्हा मला अनेक गोष्टी समजल्या. या कोरोना विषाणूने मात्र जगातील सर्व मनुष्यजातीला काही प्रचंड शिक्षा आणि शिक्कण व बऱ्याच गोष्टींची आवण करून दिली आहे. अशी अनेक उदाहरणे देता येतील.

सर्वात महत्वाचे उदाहरण म्हणजे कोरोनाचा निसर्गावर झालेला परिणाम होय.

“कुठे ओझोनच्या थराला पडलेल
मीक करून थायला लागले,
तर कुठे हवेतले प्रदूषण निवळण
वातावरण स्वच्छ झाले,
जालंघरसारख्या शहरांना तर
हिमालयाच दर्शन घडले”

माझ्या छोट्या कवीनेतून मी स्पष्ट होण्याचा प्रयत्न केला. पण अगदीबरोबर निसर्गाला माझ्या प्रमाणात चालना त्याचप्रमाणे पोषक वातावरण मिळाले. माणसांप्रमाणे मुकी जनावरे व पक्षी मुक्तपणे संचार करू शकले. मानवाच्या अनेक गोष्टींमुळे दुर्मिळ झालेले पक्षी पुन्हा दिसू लागले. त्याच्या अनेक जाती-प्रजाती आपल्याला वाढे दिसून आली.

पकीकडे हे होत असताना दुसरीकडे त्याच पर्यावरणातल्या एका घटकाकडून दुसऱ्याकडे आलेल्या एका विषाणूने जगभर येमान घानलय. पर्यावरणाचा आणि आपल्या आयुष्याचा किती जवळचा संबंध आहे, हे या जागतिक साथीदरम्यान सुगळ्यांच लक्षात आले. एक महत्वाची म्हणजे जागतिक पर्यावरण दिवस हा पुजुनला साजरा करण्यात येतो. पर्यावरणाचे महत्त्व पटवून देणारा हा दिवस दरवर्षी वृक्षारोपणासारखे विविध कार्यक्रम आयोजित करून साजरा केला जातो. हा दिवस साजरा करताना मागचा मुख्य हेतू म्हणजे पर्यावरणाशी निगडित असलेले विषय, घटक आणि समस्या यांच्याकडे सर्वांचे लक्ष वेधून त्याबद्दल जाग रूकता निर्माण करणे.

दरवर्षीयासाठी एक थीम देखील ठरवलेली असते. या वर्षीची थीम होती 'बायोडायव्हर्सिटी' होय. परंतु यावर्षी आलेल्या कोरोनाच्या संकटामुळे मानवाच्या दृष्टिक्षेपामुळे पर्यावरणावरील होणारा दुष्परिणाम कमी झालेला आहे. परिणामी काही महिन्यांमध्ये कित्येक वर्षांपासून प्रदूषणात पडलेली सर झपाट्याने कमी होण्यास मदत झाली.

मानवाने बुद्धीच्या जोरावर पर्यावरणावर आपले क्विस्त्र गाजवता - गाजवता त्याला पर्यावरणाचा दुर्जाटिकवून ठेवण्यात अपयश आल्याचे वारंवार दिसून आले आहे. दिल्ली, मुंबई, पुणे यासारख्या मोठ्या शहरांमध्ये प्रदूषणामुळे गंभीर समस्या व परिणाम पाह्याला मिळतात. आज जगभरात कोरोनाचे दृश्यात माजवली असताना दुसरीकडे पर्यावरणावर त्याचा सकारात्मक परिणाम झालेला दिसून येत आहे.

वाढती लोकसंख्या, औद्योगिकीकरण, बदलती जीवनशैली याचा श्रेष्ठ परिणाम पर्यावरणावर होतो. लोकडाऊनमुळे प्रवास, उद्योग घटतच पडले. आणि पाहता-पाहता हवेतील प्रदूषण कमी झाले. हवा शुद्ध झाली. अनेकांनी सोशल मीडियावर लोकडाऊन पूर्वी आणि लोकडाऊन दरम्यानचे फोटो शेअर केले ते पुरावा देतात. मानवाने योग्य प्रमाणात दृष्टिक्षेप केल्यास निसर्ग देखील खुलतो हेच थावरून स्पष्ट होते.

आता येती ती म्हणजे जाण्यांची दुसरी बाजू कोरोनामुळे निसर्गावर झालेले दुष्परिणाम होय. जी जनावरे माणसांवर आधारित असतात अथवा मानसपत्तलेली असतात त्या जनावरांना लोकडाऊनमुळे मोठ्या प्रमाणात त्रास सहन करावा लागला उदा:- भटकी कुत्री, झरक्या गायी अशा प्राण्यांचे खाण्याचे हाल मोठ्या प्रमाणात झाले. कोरोनावर लस उपलब्ध नवकर होत नसल्यामुळे त्याचप्रमाणे हा संसर्गीजन्य रोग असल्यामुळे लोकांच्या मृत्यूचे प्रमाण मोठ्या प्रमाणात वाढत गेले त्यामुळे लोकांसंख्येमध्ये आपल्याला मोठी तफावत जाणवली म्हणजे जन्मदर आणि मृत्यूदर यांची सांगड घालणे अवघड झाले.

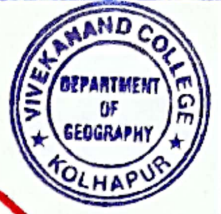
कोरोनामुळे मृत्यूमुखी पडलेल्या लोकांचे देह त्याच्या नसि-वाईकांकेडे देत नसल्यामुळे त्यांचे विह्वलेवट्ट लावण्याची जबाबदारी सरकारी कर्मीच संभळू होती. राज्या लोकांचे प्रमाणापेक्षा जास्त मृत्यू होत गेले म्हणून सरकारला 'ग्रेसदाहिनी' यांचा वापर करावा लागला.

कोरोनामुळे मृत्यू पावलेल्या लोकांचे देह जाळल्यामुळे मोठ्या प्रमाणात हवेत प्रदूषण त्याचप्रमाणे जीवजंतू प्रसूतून हवा जास्त प्रमाणात दूषित झालेली दिसून आली. त्याचबरोबरीने हॉस्पिटलचा कचरा त्याच प्रमाणे वाढल्यामुळे कचराच्या साम्राज्य निर्माण झालेले दिसून आले. अशा प्रकारे कोरोनाचे निसर्गावर चांगले व वाईट परिणाम दिसून आले.

Thank

you!

शुगोल विभागानर्के

जियोफेस्ट सप्ताहानिमित्त
निबंध स्पर्धा २०२३

निबंधाचे नाव

कोरोनाच्या
पर्यावरणावरील
परिणाम

Hadi

Head
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY
VIVEKANAND COLLEGE,
KOLHAPUR,

नाव :- कु. शमृद्धी रमेश माने.

इयत्ता :- BA-I रोल नं. :- 4672 विषय :- भूगोल

निबंधाचे नाव :- कोरोनाचा पर्यावरणावरील परिणाम

फोन नं. :- 9552651947

— कोरोनाचा पर्यावरणावरील परिणाम —

लाखो वर्षापूर्वी मानवाचा जन्म या पृथ्वीतलावावर झाला. अनेक समस्यांना तोंड देत माणूस २१ व्या शतकाकडे वाटचाल करीत आहे. झूतलावावरील इतर प्राण्यांपेक्षा मानव हा सर्वात जास्त बुद्धिमान प्राणी आहे. मानवाने आपल्या बौद्धिक कौशल्याच्या जोरावर अनेक क्रांती घडवून आणल्या पण विकासाकडे वाटचाल करताना माणसाने माणुसकी सोडून देत सर्व क्षेत्रांतल्यापुन टाकण्याच्या प्रयत्न होता. पण विकासाला गवसणी घालणारा माणूस आपला हेतू साध्य करण्यासाठी पर्यावरणाचा अतोनात -हास करीत होता.

मानवच्या पर्यावरणातील हस्तक्षेपामुळे अनेक प्राणी नाहीसे झाले, तर काही -हास होण्याच्या मार्गावर आहेत. मोठमोठे कारखाने उभे करण्यासाठी जंगलाची कलतान करण्यात आली. कारखान्यातून बाहेर पडणारे दूषित पाणी नदीत सोडले, मानवाने अनेक खाणी शोधून काढल्या त्यातील पेट्रोल, डिझेल, ज्वलनशील वायू पृथ्वीच्या गर्भमिथून बाहेर काढले. त्याचा अति वापर करून वायू प्रदूषणाची समस्या निर्माण झाली.

माणसाच्या मीनच श्रेष्ठ या भावनेतून पर्यावरणाचा अतोनात -हास करण्यात आला. परंतु २०२० मध्ये आलेल्या कोरोना व्हायरसमुळे मानवाला पर्यावरणाचे महत्त्व पटले आणि इतके वर्षे आपण पर्यावरणाचा -हास करत आहोत याची जाणीव झाली. जगभर हाहाकार मानवजात्या अयंकर अशा या अदृश्य विषाणूजन्य आपत्तीची संपूर्ण पृथ्वीवरील मानवजात स्वतः साक्षी आहे. या विषाणूने सर्व मानवजातीस सळो की पळो करून सोडले, २०२० मधील ही सर्वात मोठी आपत्ती म्हणजे कोव्हीड - १९ होय.

कोरोना विषाणूचे संक्रमण व त्यामुळे होणाऱ्या अनपेक्षित मृत्यूची आकडेवारी ही अयंकर परिस्थितीची तीव्रता लक्षात घेत जागतिक आरोग्य संघटनेनेदेखील याला जागतिक महामारी म्हणून घोषित केले. कोरोना व्हायरसचा वाढता प्रभाव लक्षात घेता जगातील सर्व देशांनी राष्ट्रीय आणीबाणीची घोषणा करत या संसर्गाचे नियंत्रण करण्यासाठी लॉकडाऊनची घोषणा केली. भारताच्या लोकसंख्येचा विचार करता भारतम्हा जगात दुसरा क्रमांक लागतो. त्यामुळे अतकतेचे धोरण स्वीकारत भारताने २० मार्च २०२० पासून संपूर्ण देशात लॉकडाऊन जाहीर

झाले. या साथीच्या परिस्थितीमुळे सर्वकाही ठप्प झाले, मग ते उद्योगधंदे असो, कंपन्या किंवा शाळा अथवा कारखाने, सर्वत्र बंद केले गेले. यामुळे उड्डाणे आणि इतर प्रवासही रद्द केले गेले.

लॉकडाऊन व त्याच्या मानवी जीवनावर होणारा परिणाम बाजूला ठेवून जर पर्यावरणाच्या दृष्टीने विचार केला तर या लॉकडाऊन कालावधीत पर्यावरणावर अनुकूल परिणाम झाले. यानुनय असे काही घडे मिळाले आहेत ज्याकडे आपल्याला दुर्लक्ष करून चालणार नाही. विविध देशात झालेल्या लॉकडाऊन-मुळे बंद झालेले कारखाने, उद्योगधंदे, सुरक्षेसाठी घरात रहा अशा शासनच्या आदेशामुळे उर्जेचा वापर कमी झाला. विविध वाहनांची वाहतूक कमी असल्याने पेट्रोल-डिझेल व अन्य इंधनाची मोठ्या प्रमाणात बचत झाली आणि विविध घातक वायूंचे उत्सर्जन कमी झाले. तसेच 'वर्क फ्रॉम होम' यामुळे सर्वत्र देशात इंधनाच्या गरजेत घट झाली.

परिणामतः कार्बनमोनॉक्साईड, कार्बन डायक्साईड, सल्फर व नायट्रोजन ऑक्साईडचे प्रमाण आणि हरितगृहामधील वायू यांच्यात लक्षणीयरीत्या घट दिसून येते. (नास) नॅशनल प्रोमोटीव्ह स्पेस अँड अँडमिनिस्ट्रेशन ने प्रसिद्ध केले की प्रोमोसोल 2020 मध्ये गेल्या 20 वर्षात सर्वात कमी दर्शविता आहे. प्रोमोसोल हे लगान घन व द्रव कण आहे जे मानवी आरोग्यासाठी हानिकारक आहे. प्रवृत्त नवे तर प्रदूषण कमी झाल्यामुळे शहरी भागात रात्रिच्या वेळी आकाशात चमकणारे तारे स्पष्ट दृष्टीस पडले. या कोरोना काळात हिवसा दृश्यमानता वाढली त्यामुळे पंजाबच्या जालंधर शहरापासून जे हिमालय पर्वत 300 कि.मी अंतरावर वसलेले आहे अशा शहरांमधून हिमालय पर्वताचा अद्भुत नजारा दृष्टीस पडला.

ओझोनच्या अवक्षयावर देखील कोरोनाचा परिणाम झाला आहे. ओझोनचा थर कमी होत आहे अशा प्रकारच्या बातम्या चर्चेत होत्या. परंतु ओझोनचा अवक्षय कमी होणे अथवा रोखणे ही एक दीर्घकालीन प्रक्रिया आहे. पण लॉकडाऊन मुळे ओझोनच्या थरात वाढ होताना दिसत आहे. ओझोनचा अवक्षय करणाऱ्या पदार्थांच्या उत्सर्जनात देखील निश्चिंतपणे घट झाली आहे.

कोरोना व्हायरस प्रेरित लॉकडाऊन केवळ हवेच्या गुणवत्तेच्या दृष्टीने फायदेशीर ठरत नाही तर समुद्राची गुणवत्ता आणि नदीच्या गुणवत्तेत चांगला बदल झाला त्यामुळे मानवच्या आरोग्यावरही त्याचा अधिक झाला. कारखाने, उद्योगधंद्यांमधून रासायनिक प्रदूषकांचे नद्यांमधील विसर्ग पूर्णपणे बंद झाले ज्यामुळे नद्यांच्या, समुद्राच्या प्रदूषणात विलक्षण घट झाली. लॉकडाऊनच्या कालावधीदरम्यान गंगा नदीचा प्रवाह हा संपूर्ण वाहत आहे. नदी मधील कचराचे प्रमाण देखील कमी झालेले आहे. उत्तर प्रदेश राज्य प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या आर्कडेवारीनुसार गंगा नदीच्या पाण्यात विरघळलेल्या ऑक्सिजनचे प्रमाण वाढले आहे. जलीय परिसंस्थेतील सजीवांच्या वाढीसाठी हे विरघळलेले ऑक्सिजनचे प्रमाण महत्त्वाचे आहे.

तज्ञांच्या मते हजारो करोड रुपये खर्च करून जी सुधारणा गंगा नदीच्या पाण्याच्या गुणवत्तेत होऊ शकली नाही ती सुधारणा लॉकडाऊनच्या कालखंडात झाली. गंगा नदीच्या पुनरुज्जीवनाच्या या खुणा आहेत असे समजण्यास हरकत नाही. अनेक समुद्रात दुर्मिळ आशा वेल माशांचे दर्शन घडले आहे.

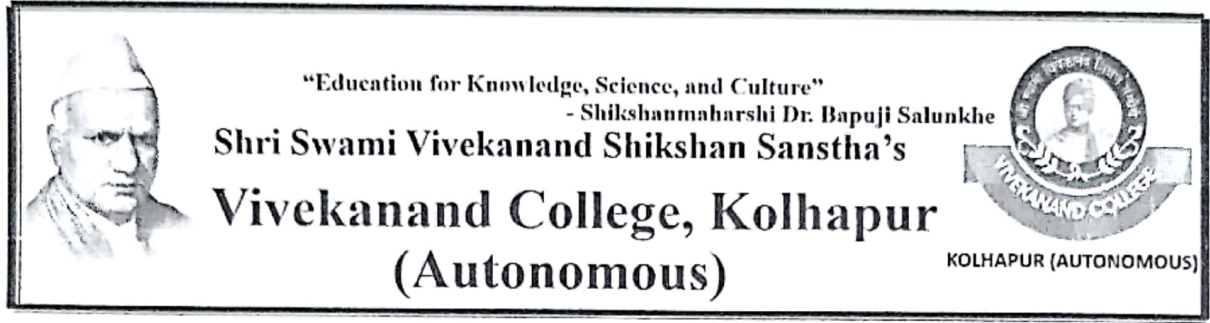
कोरोनामुळे निर्माण झालेल्या लॉकडाऊनच्या परिस्थितीचा सकारात्मक परिणाम वन्यजीवनावर देखील झाला. शुरुवातीच्या काळात जमान मधील नारा पार्क नावाच्या पर्यटन स्थळांच्या ठिकाणी नागरी भागात 'शिकार' या हशंगांच्या प्रजाती मोठ्या प्रमाणात पाहायला मिळाल्या. शायलंडमध्ये लो बुरी शहरात मोठ्या संख्येमध्ये माकडे शहरी भागामध्ये पाहायला मिळाली.

जसजसे सार्वजनिक ठिकाणी माणसांचे आस्नित्व कमी झाले, तसे निसर्गाने आपला हक्क पुनर्स्थापित केला. इटालीच्या किनाऱ्यावर डॉल्फिन येणे, तेथे अंबिकाच्या विमानतळावर इजिप्शियन गीज दिसणे ही सर्व त्याचीच उदाहरणे होती. भारताचा विचार केल्यास ऑनिल रिडने ही धोक्याच्या उंबरठ्यावर असणारी कासवे प्रजाती ओडिशाच्या समुद्र किनाऱ्यावर आढळते. ही कासवे मोठ्या संख्येने या किनाऱ्यावर प्र ननाच्या कालखंडात येताना २०१३ मध्ये मात्र किनाऱ्यावरील मानवी हस्तक्षेप आणि विविध प्रकारचा कचरा यामुळे ही कासवे किनाऱ्यापासून दूर गेली होती. ऋषिकुल्य येथील रॉकीज या ठिकाणी ८ लाखांहून अधिक ऑनिल रिडने कासवांचे

पुनरागमन झालेले पाहावयास मिळत आहे. तसेच काळ्या चिल्ल्या दर्शन घडले. त्यामुळे माणसाने स्वतःसोबत इतर सजीवांचे सहअस्तित्व मान्य करायला हवे ही एक महत्त्वाची गोष्ट शाठिकांनी पुन्हा एकदा अधोरेखित झाली.

कोरोनाच्या परिणामामुळे सकारात्मक बदल घडत असतानाच मानवनिर्मित वस्तू जसे युज अँड थ्री किंवा सिंगल युज या गोष्टींचा वापर सोड्या प्रमाणावर वाढला आहे. त्यामुळे अधिक प्रमाणात धनकचरा निर्माण होण्याची शक्यता आहे. परंतु या गोष्टींचा काळजीपूर्वक वापर केला पाहिजे आणि योग्य विल्हेवाट लावावी.

या पृथ्वीवरील फक्त माणसाच्या हक्क नसून माणसाने इतर सजीवांसोबत सहअस्तित्वाचे राहायला शिकले पाहिजे याची शिकवणूक जणू कोरोनाने संपूर्ण जगाला दिली आहे. एक गोष्ट खूप कळवलीने येथे मांडावीशी वाटते ती म्हणजे कोरोनाच्या साथीमुळे मानवाला पुन्हा पर्यावरणाचे महत्त्व लक्षात आले. आपण केलेल्या चुका ह्या लक्षात आल्या. म्हणून लॉकडाऊन मधील मिळालेला कालावधी हा मानवाला मिळालेली एकसंधी म्हणता येईल. पर्यावरणात झालेले बदल हे अधिक सकारात्मक आणि मानवी तसेच प्राण्यांच्या आरोग्यावर चांगला परिणाम दाखविणारे आहे. पर्यावरणावर झालेला बदल हा टिकवून ठेवण्याचे काम आता मानवानेच केले पाहिजे.

NOTICE

Date: 15/01/2021

All the B.A. Part I, II, and III students (Geography) are informed that the Department of Geography organized Essay Writing Competition on the theme Impact of COVID-19 on Environment on 20th January 2021 at the Department of Geography.

Dr. H P Patil

DEPARTMENT OF GEOGRAPHY
VIVEKANAND COLLEGE,
KOLHAPUR.